

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2014 сыл
Кулун тутар
20
күнэ
ЧЭПКИЗ
№ 39-40
(10857-10858)

ХАБЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫҢ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Бэлиэ түгээн

КРЫМ РОССИЯҤА КИИРДЭ

Кулун тутар 18 күнүгөр бүтүн Аан дойду историктыгар биир улахан бэлиэ түгээн буолан ааста.

Российский Федерация Президентэ Владимир Владимирович Путин Государственный Дума депутаттарын, Федерация Сэбиэтин чилиэттарын, регионнар салайааччыларын уонна граждандарский общественность бэрэстэбиллэлэрин иһинигэр Россияга Крымны ылы туһунан улахан исторический суолталаах ийигиниэригэр онордо. Салгы дуоһаарга иһин баттааһын церемонията ытыллан, Крым республиката уонна Федерация суолталаах Севастополь куорат Российский Федерацияга киириилэрэ биэргэниэ, Крым алаһтоохторун баҕа санаалара туолла.

Саха Республикатын Президентэ Егор Афанасьевич Борисов Москва куоракка Кремль Улахан дьарыаһыгар буолан аастыт бу суду исторический суолталаах дьаһалта ытыллыны ылан кэллэ. Крым республикатын норуотун үтүө баҕа санаата, алдыархай ааннаабытыгар көмүскөл көрдөөһүнэ дойдубут алаһтоохторун барыларын долгуспута. Кулун тутар 16 күнүгөр Крым куораттарыгар, салинньаһыларга референдум хайдах курдук көхтөөхтүк ытыллан, дьон-норуот биер санаанан Россияга холбоһуун баҕа санааларын билиһиннэригэр телевизорунан, интернетин көрөн-истэн билибит. Россия бары куораттарыгар уонна чуолаан Дьоккуускайга Крым Россияга холбоһуутун өйөөн, мийгиннэр буолуоталаабыттар. Россия норуота дойдубут ийигини уунарын биэргэниэ.

Ыйылыты сыл кулун тутар ыйын ити икки күнүгөр Улуу Ийэ дойдубут историктыгар үтүө санаа суолтатын уруйдаан суураллыбаттыла сурулуннулар.

Афанасий ЗАХАРОВ.

Улууска — бу күнүгөр

БАР ДЬОНУН МАХТАЛЫНАН

(Чурапчыга С. А. Попов-Сэмэн Тумат 70 сааһын бэлиэтээһин)

Кулун тутар 17 күнүгөр "Айыллаан" Култуура уонна духуобунай сайдыы кинигэр пект, публицист, литературнай кииригик, Саха Республикатын култуура-тын үтүөлөөх үлэһитэ, П.А. Ойуунускай аатынан Государственной бириэмийэ, Россия Улахан литературнай бириэмийэтин лауреаттара, Чурапчы, Булуҥ улуустарын Бочуоттаах праиданнара Семён Андреевич Попов-Сэмэн Тумат 70 сааһын туолуутун үөрүүлээх бэлиэтээһинэ ытыллыныа. Бэр дойдутаахпыт бэлиэ даататынан эррэдэллэ, кыһылы тэтигэ үөрэ-көтө улуус, нэһиликтэр салалталарыттан, оскуолалар коллективтарыттан, албах литератураны сэнээрээччилэр муһунулар. Элбах литературнай би-

эчэрдэри, суруйааччылар үбүлүүдэригэр, кинигэлэр сүрэхтэнилэригэр үрдүк таһаарга иһин ытыллыт Вера Аполлоновна Платонова бу тэрээһини олус үчүгүйдүк, өрө күүрүүлээхтик салайан ыытта. Саала мустубуттар Семён Андреевич олохун, айар үлэтин туһунан даһаһаатын олус болгоһомоохтук иһиттилэр. Сэмэн Тумат 50-тан тахса кинигэти түмэн, хомуйан онотторбутун, 30-тан тахса кинигэти суруйбутун кэли туттуу, соһомохтойы баһылынан сыаналаан дохсун ытыс тыаһынан доһуһуһаатылар.

Улууспут кэли туттар суруйааччытын, ытыктыыр, таһтыыр кинигэтин улуус баһылыаһын бастагы салбуйааччы А. А. Ногови-

цын, улуус Мунньаһын председателэ В. В. Гуляев, Болтоно нэһилиэгин баһылыа Н. Н. Попов, суруйааччы Н. Е. Винокуров-Урсун, Кытаанах нэһилиэгин баһылыа И. П. Игнатен, М.Н. Федорова (Унаар Уолун аймага) нэһилиэк баһылыктара, төрүтэ салайааччылар, суруйааччы И. П. Пономарев эррэдэллэлэр. Кинилэр үбүлүү-эргэ Саха литературатыгар

дэрийдэр, чэпигиник-чэб-дэстик сыдыарытар, аһы-стаах айаһын суола сыды-лыа сытаргылар аһыастарын тиэртилэр.

Семён Андреевич улахан дьолуун туран, кинигэти бэрээстэһини тэрийбит улуус, нэһиликтэр салал-таларыгар, улуунун дьонугар-сэргэтигэр барыларыгар бары махталын тиэртэ, күүһө-кыага тиэртиринэн төрөөбүт норуотун, иһини

кыһылар кылаатын, уусу-уран айымньыларын иһин, Чурапчы суруйааччыларын, бастыг дьоннорун сырдаттыла, үйэтигэ эдүү үлэтин иһин бары махталларын билиһиннэ, нэһиликтин даһаһаа торообут тэһиэтигэ сайдыытыгар үлэ-дэһэригэр эррэдэллэри били-

кэһилин туһугар үлэ-дэһэригэр бэлиэни биллэрдэ. Бу дьоро кизэ үбүлүүдэһ суруйааччы-быгыгар аһаан, ылым ыһаа ыланна, хоморой хоһоон тардыллына, үйкүү-битин көрдөрүлүнэ.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Спорт

Н. Н. ТАРСКАЙ БИРИИНИГЭР РЕСПУБЛИКА ЧЕМПИОНАТЫТТАН

Дьоккуускайга "Триумф" спортивной кинигэ кулун тутар 14-16 күнүгөрүгөр көгүл тустууга республиката биердэһэлээн уонна хамаандаттан бастыыр иһин Н. Н. Тарскай бириинигэр республика чемпионата буолан ааста. Ийигинэ республика улуустарыттан уонна куораттарыттан 30 хамаандаттан 355 бөдөс көбүөргэ тахсан күөн көрүстүлэр. Ол иһингэр үс спорт норуоттар икки ардыларынааһы кылаастаах, 16 Россия спордун маастардара бааллар.

Күрэхтэһини аһылыгытыгар Саха Республикатын спордун маастары М. Д. Гуляев, олимпийский чемпион, Ил Түмэн депутата П. П. Пинягин, Уус-Алдан улуунун баһылыа салбуйааччы Г. А. Васильев, Чурапчы нэһилиэгин баһылыа С. А. Сартыдаев эррэдэ тыл эгитилэр. Саха Республикатын үтүөлөөх тренеры Игнат Михайлович Сысалигин 50 сааһын туолбутунан эррэдэллэлэр, бэлэх туттаргытылар. Эррэдэ суруту, "Саха Республикатын физический култуурага уонна спорка үтүөлэрин иһин" бэлиэни, бул саатын ыларга аһылыаһа сертификаты М. Д. Гуляев туттарда.

Күрэхтэһини аһылыгытыгар Намга буолар спартакиада бастыгынны сүүмэрдээһин баһылыаһын ытыллыныа. Баһылыаһы баһылыаһын ыһааһын айы 16 миэстэ иһингэр киириит бөрөстөр ити күрэхтэһингэ кыттар быраабы ыталлар.

57 кг ыһааһынаахтарга 63 тустуук кыттыбытыттан Булуҥ бөрөһө, норуоттар икки ардыларынааһы кылаастаах маастар Михаил Иванов көрүбүт дьонун барыларын, ол иһингэр Александр Рассадин (Орто Халыма), Дмитрий Аксенов (Томпо) 6:2, финалга Александр Корякин (Эдигээн) 8:0 кыайталаан холкутук бастаата. Бу ыһааһыгга Чурапчы уола, Дьоккуускайтан тустубут Александр Захаров Федор Постников (Таатта) 10:0 хотон, иккис буолбут уопуттаах маастар Александр Корякинга 5:7 хотторон баран, Вячеслав Кривошапкин ыраастык, үһүс миэстэ

иһин киирсингэ Владимир Егоров (Алма) 8:5 аһсааһынан хотто. Биер үһүс миэстэни Дмитрий Аксенов ыла.

65 кг 44 бөрөс туһунна. Манна бастагы миэстэни Ньургун Скрябин (Мэнэ-Хагала) ыла. Тимур Пестерев (Чурапчы) Андрей Бекренев (Орто Халыма) 10:0, Дьулус Акимов (Томпо) 10:0, Айаал Анисимов (Уһаа Булуҥ) 6:2 хотуталаан баран, финалга Ньургун Скрябинга 7:7 аһсааһынан түмүктөөһүт тэн хапсыһыта судуулар кыайыһы аһаары иһингэ биэрэннэр, иккис буолла. Мин көрүүбөр актыбыһаһынан биһити кинигит ордук эгэ. Үһүс миэстэлэри Андрей Бекренев уонна Чурапчы уола, ХИФУ чилин көмүскэбит Егор Пономарев ылылар. Егор Алексей Никифоров 10:0, Иннокентий Тамаров 10:0, Вячеслав Ефремов, Василий Стручков хотуталаан баран, Ньургун Скрябинга 0:9 аһсааһынан хоттордо, үһүс миэстэ иһин киирсингэ Виктор Иванов (Сунтар) 12:2 хотто.

74 кг Дмитрий Шадрин (Орто Халыма) бастаата, Олег Чернов (Дьоккуускай) иккис, Сергей Сивцев (Нам), Николай Алексеев (Дьоккуускай) үһүс буолулар.

97 кг Семён Семенов (Уус-Алдан) чемпионата, иккис Баир Укоев (Дьоккуускай), Вадим Семенов (Нам), Сергей Румянцев (Ньурба) үһүс буолулар. Манна Сергей Румянцев Гадюга Гамзатовтан (Нерюнгри) хапсыһытала 1:1 түмүктэһиитигэр судуулар кыайыһы Нерюнгри бөрүгүтэр биэригиттэ Ньурба хамаандатын бэрэстэбиллэлэра быраһыла түһэрэннэр, иккис күнүгэ кыайыһы Сергей Румянцев (Ньурба) бириһиннэ дэһи биллэрдилэр, онон үһүс буолла. Чурапчыттан бу ыһааһыгга Пастелеймон Наумов Аскалон Павлов (Булуҥ) 10:0, Семён Кычкин 4:0, Алексей Андросов (Уус-Алдан) 10:0 хотуталаан баран, чемпионнаабыт Дмитрий Шадринга 3:4, үһүс миэстэ иһин киирсингэ Николай Алексеевга 1:8 аһсааһынан хоттортоон бэһис миэстэни ыла.

61 кг ыһааһынаахтарга 54 бөрөс күөн

көрүбүтүттан бары утарылаһааччыларын эррэдэллээхтик кыайталаан, биһити уолбут Николай Анисимов холкутук чемпион үрдүк аатын ыла. Кини бастагы эргиргэ Виктор Рассадин 7:6, онтон Айхан Антонов (Ньурба) 10:0, Петр Сивцев (Горнай) 10:0, Владислав Ефимов (Хагала) 12:0, Константин Бурнашев (Уус-Алдан) 10:0 аһсааһынан хотуталаан, финалга норуоттар икки ардыларынааһы турнирдар кыайыһаахтары, биһити күнүгөн туста сыдыар Владислав Петров (Дьоккуускай) 8:4 аһсааһынан сабырыйда.

70 кг ыһааһыгга чемпион аатын Игнат Андросов (Таатта) ыла. Иккисгэ Игорь Софронев (Нам), үһүсгэ Виктор Степанов (Томпо), Баир Буриев (Уус-Алдан) таһыстылар.

86 кг түһүлгэ 40 тустуук таһыста. Чемпион аатын Кузьма Сивцев (Нам) ыла. Иккис Инокентий Инокентьев (Булуҥ), үсүһү Василий Винокуров (ХИФУ), Виктор Соловьев (Чурапчы) ылылар. Виктор чемпионнаабыт Кузьма Сивцевга 0:7 аһсааһыгга хотторон баран, Василий Ефимов (Алма) ыраастык, Ян Емельянов (Дьоккуускай) 4:1, Василий Слепцов (Чурапчы) 10:0, Вячеслав Стреловский (Нам) ыраастык хотуталаата, үһүс миэстэ иһин киирсингэ Кирилл Базельтуту (Нерюнгри) ыраастык хотто.

125 кг ыһааһынаахтарга 35 тустууктан бастагы миэстэни Умар Тимофеев (ХИФУ) ыла, иккис миэстэри Василий Афанасьев (Ньурба), үһүсгэ Владимир Коломиец (Нерюнгри), Евгений Алексеев (Уус-Алдан) таһыстылар.

Уопсай түмүккэ бастагы миэстэри Дьоккуускай, иккисгэ Нам, үһүсгэ Мэнэ-Хагала хамаандалара таһыстылар. Орто Халыма төрдүс, Чурапчы бэһис буолулар. Биһити тустууктарбыт аһы сайын Намга ытыгылар спартакиадага 8 ыһааһыгга барыгыгар кыттар путевканы ылылар. Аһы хапсадаһа хамаанданан уонна биердэһэлээн бастыыр иһин республика чемпионата күүтэр.

Платон КОРКИН

ХАРДЫ

"Саха олох" хаймак ыччакка аналлаах сыһыарыыта

ЫТЫКТАБЫЛЛААХ ЧУРАПЧЫ УЛУУҔУН ЫЧЧАТА!

"Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ дьаһалтатын ыччаты кытта үлэбэ отдал аатыттан эһигини ыччат V Форума сабаларымыты-

нан истинник эбэрдэлибин!
Быйылгы Форум Саха Республикаһыт ыччат социальнай - психологическай өйөбүлүн киинэ Чурапчыбыт улуутугар үлэлэбитэ 10 сылыгар ананна. Бу киин ыччакка психологическай култуураны иитэр сыаллаах күн бүгүнгэ диэри таһаарылаахтык үлэли-хамныы олоор. Оскуола, оҕолоругар, төрөппүттэргэ, үлэтэ суох ыччакка, эдэр инбэлииттэргэ анан араас хабааннаах дьаһаллары ыттар. Ону тэнэ, сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор бырааптарын көмүскүүр хамыһыйаны уонна ис дьыала үлэһиттэрин кытары ыкса сибэстээхтик үлэлиир.

Түгүннүн туһанан, бу киин сайдарын туһугар үлэлэбит-хамсабыт, сүүрбүт-көппүт дьонго, билингини үлэһиттэри-

гэр дириг махталбын тирдэн туран, барыгытыгар дьолу-соргуну, сайдыыны-үүнүүнү баҕарабын!

V-с Форуммут бастыҥ бырайыактара олоххо киирэрэ кыах ылан, Чурапчыбыт сайдыытыгар улахан кылааты киллэриэхтэрэ дьин эрэнэбит. Маны сэргэ, бу бырайыактар "Саха Селигер" дьин республика ыччатын форумугар кытта барыахтара.

Күндү Чурапчымы ыччата, дойдубут чэчири сайдарын туһугар биер сомоҕо буолан үлэлиэххэ-хамсыахха, айааххатутуохха! Тыя сириг сайдыыта - ыччат илиитигэр!

Алексей ФИЛИПОВ,
ЫЧЧАТЫ КЫТТА ҮЛЭБЭ ОТДАЛ
САЛАААЧЧЫТА.

ФОРУМГА КЫТТЫҢ

Чурапчы улуутун ыччатын V-с форума "Айылгы" Култуура уонна духуобунас киинигэр Ытыллар

Буолар күнэ: кулун тутар 21 күнэ. Сарсыарда 9 чаастан регистрация буолар.

10 чаастан "Личность, дьин кэргэн уонна общество"

НПК сабалары:

- 1 секция: "Инновационные методы практической работы в воспитании подрастающего поколения".

- 2 секция: "Эдэр ыла уонна тыя сирэ".

- 3 секция: "Добровольчество как основа формирования гражданской патриотической ценностей у молодежи".

10 чаастан А.К.Софронов аатынан КСК - ба "Беги за мной" дьин спортивной эстафета Ытыллыа.

Күнүс 1 чаастан психологическай киин специалистарыгар маастар-кылаастар Ытыллыахтара.

Маны таһынан эһигэ 1 чаастан "Ыччат уонна тыя сирэ" ("Молодежь и село") дьин ыччат ортотугар бырайыактары көмүскээһини куонкуруһа хас да хайысханан Ытыллыа.

Күнүс 2 чаастан аныгылыы үтүкүүгэ күрэхтэр буолуохтара.

Күнүс 16 чаастан "Айылгы" киин саалатыгар Чурапчы улуутугар ыччакка психологическай өйөбүл киинэ тэрилбитэ 10 сылыгар аһамыт форум үөрүүлээх дьаһала Ытыллыа.

Бырайыактары көмүскээһини куонкуруһун экспериментирин буолуохтара:

1. Т.Т. Брызгалова - Чурапчы улуутун дьаһалтатын экономика управлениетин начальнига;

2. А.В. Токуева - нэһиликтин социальнай көмүскэлээх буолуутун управлениетин начальнига;

3. В.М. Константинов - тыя хаһаайыстыбатын управлениетин начальнигын солбуйааччы;

4. С.С. Осипов - дьарыктаах буолуу киинин дириэктэри;

5. С.Е. Атласова - предприниматели өйүүр киин дириэктэри;

6. А.Г. Егоров - Чурапчы нэһиликтин баһылыгын бастагы солбуйааччыта.

Тыя сирэ сайдыытыгар ыччат көхтөөхтүк кыттан, ички кэскилэрин оҕостоморугар бары кыахтар бааллар. Оһон, эдэр киһи, бу форумга кэлэн кыттан, элбэһи көрөн билэн ичкигэр туһан.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЙ КИИН ҮЛЭТЭ - ОЛОХ ИРДЭБИЛЭ

Хайа да кэмгэ ыччат биер санаанан салайтаран үлэлир-хамсыыр, айар-тутар буоллабына, элбэһи ситиһэр. Олоху хамсатар, сайыннарар, тыһынныыр билингини уонна ички кэскилбит - ыччат. Аныгы дьаһааннаах үлэбэ оһону илтигэ, эдэр киһи олоххо мистэтин булуутугар, ички оҕолорун оҕосторугар кэикэ ыарахаттары, мэлэйдэри көрсөрө баар суол. Ону таба өйдөөн, Ыччат министирствэ 1999 сыллаахха психологическай сулууспаны тэрийбитэ. Оһон 2000 сыллаахха СР Правительствотун уураабынан "Ыччат социальнай-психологическай өйөбүлүн киинэ" дьин ааттанан бигэрэтиллбитэ.

Оһон СР Ыччат социальнай - психологическай өйөбүлүн киинэ Чурапчы улуутугар 2004 сыллаахха СР Правительствотун уураабынан филиал быһыытынан тэриллитэ. Улуус баһылыга И.Н. Аммосов, улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы А.С. Иустинова, ыччат отдалын начальнига И.Г. Васильев бу филиал арылларыгар олук уурбуттара. Сэбидиссэинэн Лена Герасимовна Винокурова ананан таһаарылаахтык үлэлэбитэ. Санаттан сабалыыр куруук чэпчэки суох буолар. Лена Герасимовна үлэлэбит сымарыгар киин атаар турбута. Ол курдук, нэһиликтэргэ, оскуолаларга, тэрилтэлэргэ информацияны күүскэ ыттан, сүбэ-ама ылааччы, ыйытааччы сыһыа элбээн барбыта. Үлэтэ суох ыччаты кытары үлэни дьарыктаах буолуу киинин кытары дуоһабардаһан үлэ сабаларымыта. Идэни сөпкө таларга, үлэ мистэтин буларга ыччакка, оскуола оҕолоругар араас хабааннаах дьаһаллар Ытыллыахтара. Үлэтэ суох ыччаты түмэр, сомоҕолуур сыаллаах "Маарыкчаан ыччата" дьин түмсүү тэриллитэ. 2007 сыллаахха үлэтэ суох ыччаты быстах үлээн хааччылар сыаллаах "Сатабыл" дьин кирипиччэ лаабырын тэрийэн үлэлэпиттэри.

2008 сылтан сэбидиссэинэн Владимир Николаевич Пестерев үлэлэбитэ. Киһи үлэлир сымарыгар Ыччат сыла биллэримэн үлэ күргүмнээхтик барбыта. Инбэлиит ыччаты общество сыһыарар, Ытыллар дьаһалларга кытыннарар сыаллаах "Үрдэ" түмсүү тэ-

риллитэ. Айылгауа харыстабыллаах сыһыаны иитэр сыаллаах "Ecologic" дьин грант ылары ситиспиттэри.

Егор Афанасьевич Сивцев кылгас да кэмгэ буолар сэбидиссэинэн таһаарылаахтык үлэлэбитэ. Нэһиликт ыччатын, оскуолалары кытары ыкса үлэлэһин олохтоммута.

Билигин СР Ыччат социальнай-психологическай өйөбүлүн киинэ Чурапчы улуутугар филиалын үлэтэ ситимнээхтик барар. Сүрүннээн үлэлир хайысхаларынан: социальнай-психологическай өйөбүл, социальнай-информационнай уонна методическай-аналитическай буолаллар.

Күн бүгүн филиал барыта 9 программанан үлэли олоор:

1. "Семейное счастье" - олоххо бэлэмнээх, бөһө туруктаах эдэр ыла психологическай өйөбүл.

2. "Шаги к успеху" - информационнай уонна профориентационнай үлэни Ытыты, ыччат ички олоһор сөпкө тайанарыгар, идэни, үөрэһи таларыгар, үлэ мистэтин буларыгар көмөнү оһоруу.

3. "Доброе сердце" - ыччат киһи обществоба, тулаһыыр эйгэбэ туһалаах, көмөлөөх буоларын ситиһи.

4. "Патриот" - патриотическай өйү-санааны, дойдуга тапталы иһэри.

5. "Преодоление" - олох араас оһурдарыгар оһуртарбыт, ыарахан түгүннэ түбэспит эдэр дьонго сөптөөх психологическай өнгөнү оһоруу.

6. "Береги себя" - бэйэбэ туһалаах кырыктаах быһыыны-майгыны сэрэтэр сыаллаах.

7. "Здоровое поколение" - эдэр дьон куһаҥан дьаһалларга ымарбаттарын туһугар сэрэтэр-өйдөтөр үлэни Ытыты.

8. "Твой выбор" - буруйу кэһэн, мизрээ тардылыбыт эдэр дьонго туһайылыбыт психологическай өйөбүл, коррекция үлэтин Ытыты.

9. "Социальная инициатива" - киһи бэйэтин кыаһын арыларыгар, сайыннарарыгар аһамыт дьарыктар. Биер санаанан салайтаран, ыкса үлэлэһэ оһоруу

тэритэлэрбитинэн ыччат, дьин кэргэн уонна оҕо-аймах отдалары, улуустаагы үөрэх управлениета, дьарыктаах буолуу киинэ, сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор бырааптарын көмүскүүр хамыһыйа, эһигэ уонна попечительство отдала, 14 №-дээх УИИ, ПДН, ПТАС отдала, социальнай-реабилитационнай киин буолаллар.

Ону таһынан ыччат тоһуоруһа мустар улууһа буоларбыт быһыытынан тилигин быскаа, үс үөрэх кыһатын устуууоннарыгар, бары нэһиликт ыччатыгар, оскуола оҕолоругар, уһууаан да иттиллээччилэригар, төрөппүттэригар былааннаах үлэ барар.

2013 сылтан улуус 5 оскуолаларыгар: С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар, С.К.Макаров аатынан улуустаагы гимназияга, И.М.Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар, Д.П.Коркин аатынан республикатаагы спортивной орто оскуола-интернатка уонна И.Е.Федосеев-Доосо аатынан Дириг орто оскуолатыгар "Школьные службы примирения" дьин республикатаагы бырайыагы үлэлэтэн саҕалаабыт. Бу бырайыак сыалынан өйдөспөт буолуу түгүннэри, конфликттары улаатыннарбаһа уһарыты, эйэлэһиннэри буолар. Маны медиатордар, ол эбэтэр, оҕолор бэйэлэрэ сөптөөх үөрэһи баран, бу сулууспаны үлэлэтмэр.

Билигин Чурапчы киинигэр ПТАС дьинтин иккис этээһигэр биердиллэн кэпсэтэргэ (индивидуальной консультация) аһал хос, үлэлир кабинет уонна тренинг ытарга саала бэриллэн, үлэли-хамныы оһоробут. Сэбидиссэинэн **Лия Инокентьевна Дорогунова**, психологунан **Сардана Александровна Дорогунова**, социальнай педагогунан **Дария Александровна Рожкина** үлэлибит.

Араас кэмнэргэ биһигэ Н.И. Калачева, А.В. Местникова, М.С. Борисова, В.С. Сергеева, П.В. Массеева, Н.В. Гоголев, С.Н. Попова, С.А. Пермякова, А.Д. Дьячковскай үлэли сылаһыбытара.

Филиал аһымарыгар, сайдарыгар, үлэтигэр-хамнаһыгар улуус баһылыктара И.Н. Аммосов, С.И. Яковлев, улуус Мунньабын председателиэр Г.В. Смирников, В.В. Гуляев, улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччылар А.С. Иустинова, Д.М. Лобанова, А.Д. Пермякова, С.А. Саргыдаева, И.П. Уаров, ыччат отдалын начальниктара И.Г. Васильев, Е.А. Сивцев, Н.В. Дьяконов күүс-көмө буолбуттара.

Бу булуурдаах өй-санаа, майгы-сигили тосту уларыйар кэмигэр нэһиликтиннээх психологическай киин үлэтэ олох ирдэбилинэн буола. Биһиги республика бары өтүүнэн бэлэмнээх, күрэтэһини тулуйар, сизр-майгы, өй-санаа, эт-хаан өтүүнэн сайдылаах, чөл туруктаах ыччаты итэн таһаарыы буолар.

ЛИЯ ДОРОГУНОВА,
КИИИ САЛАААЧЧЫТА.

Республикатаабы турниры көрсө

ӨЙДҮҮР-САНЫЫР, СЫАНАЛЫЫР КИҢИБИТ

Кулун тутар 28-29 күннэригэр улуус киинигэр А. И. Федотов аатынан спортивной киинигэ Сергей Иннокентьевич Смирников кэриэһигэр мас тардыһытыгар үһүс республикатаабы турнир ытыллыаҕа.

С. И. Смирников 1979 сыллаахха ахсынны 16 күнүгэр. Чурапчы улуусун Чурапчы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1997 сыллаахха Чурапчы орто оскуолатын бүтэрбитэ.

Улуга проректорынан аһаммыта. 2008 сылтан спортивной объектарга директордэригэр.

Сергей Иннокентьевич мас тардыһытыгар Саха Республикаһы спордун маастара. "Сахаада спорт" ассоциация "Бастыҥ тренер" анал аатын хаһаайына. 2005 уонна 2008 сс. Чурапчы улуусун бастыҥ тренери. 2003 сыллаахха Хаандыга ытыллыбыт Саха Республикатын норуоттарын спортивной оонньууларын 90 кг борунса призера, 2005 с. Майага буолбут "Мастары оонньууларыгар" 82 кг үрүн көмүс мэтээлин хаһаайына.

Киһи быһымытынан самбэй, эйэрэс майгытааҕа, дыһытто-сэргэстэ истинг сыһынынааҕа, албах табаарыстардааҕа.

С. И. Смирников кэриэһигэр иккис сыла биирдэ ытыллылар мас тардыһытыгар республикатаабы турнирдар үрдүк таһымга ытыллыбыттары. Улахан бировистэр туруоруллубуттары. 2010 сыллаахха 11 хамаандаттан 145 спортсмен кыттыбыта. Чемпионнардыан 56 кг Александр Соловьев, 62 кг Максим Максимов, 68 кг Василий Дедов, 74 кг Алексей Козлов, 82 кг Семен Готовцев, 90 кг Федор Федоров, 90 кг уоһа Анатолий Банников буолбуттары. 2012 сыллаахха ытыллыбыт турнирга 56 кг Сергей Черкашин, 62 кг Семен Баранков, 68 кг Егор Гуляев, 74 кг Спартак Попов, 82 кг Илья Слещев, 90 кг Александр Аризон, 90 кг уоһа Юрий Протопопов буолбуттары.

Өйдүүр-саныыр, үрдүктүк сыаналыыр киһибит кэриэһигэр ытыллылар турнирга көхтөөхтүк кэллэ, көрүт, сыһыаннаһа.

Алексей СЛЕЩЕВ.

Чурапчытаабы 1 №-дээх педучилищегэ үөрэнэ килбиһтэ. Бары ытыллылар үлэлэргэ көхтөөхтүк кыттан уонна үчүтэйдик үөрөнөн, 2000 сыллаахха учууһу "Бастыҥ ытыллыы" бөлүгүлүк бүтэрбитэ. 2003 сыллаахха СТУ физическай култуурага уонна спортка институтун бүтэрэн, Чурапчытаабы физическай култуура уонна спорт институттар мас тардыһытыга тренериэн үлэлэһбитэ. Тренер быһымытынан үлэтигэр үрдүк эппиэтинэстээхтик уонна инициативалаахтык сыһыаннаһан, дьарык бириэмэтигэр бэйэтин методическай ырытыллыларын туттара. Элбэх күрэхтэһиһиэри бэйэтинэн салайан республика иһигэр, Россия араас регионнарыгар сылдьара. 20-тэн тахса спорт маастардарын уонна маастарга кандидаттары иитэллэн таһаартаабыта. Киһилэр истэригэр Федор Федоров, Виктор Докалов, Семен Готовцев курдук билиһиннэх мадьяһылар бааллар. Көсүлүлээхтик үлэлиир эдэр тренер 2006 сыллаахха илгэр-спортивной

Булчут, болбой!

БУЛЧУТТАР КҮННЭРЭ ЫТЫЛЛЫАҒА

Кулун тутар 22 күнүгэр улуус киинигэр Чурапчы күөлүгэр "Булчуттар күннэрэ" ытыллыаҕа. Араас күрэхтэһиһилэр, куйуурдааһын буолуоҕа, атыы-тутуу тэриллэһэ. Кыайылыахтары бириистэр күүтэллэр.

Сааскы чэбдик салгыныга күүлэйдик, бэйэ дьоруун, кыаһын көрдөрө кэллэ, көхтөөхтүк кыттын.

Тэрийэр хамыһыһа.

Человек и закон

Проблема легализации "теневой" заработной платы

Проблема "теневой" заработной платы — одна из актуальных и острых по всей стране, и Республика Саха (Якутия) не является исключением в данной ситуации.

Получая зарплату, мало кто задумывается о том, какие налоги и отчисления, в каком размере должны перечисляться в бюджет и внебюджетные фонды. Главное для людей — размер и своевременность выплаты заработной платы.

Но заработная плата — это источник для начисления налога на доходы физических лиц, страховых взносов на обязательное пенсионное страхование, медицинское и социальное страхование.

Скрытие сумм реально выплачиваемой заработной платы, занижение работодателем сумм страховых взносов, перечисляемых в Пенсионный фонд, ведет к нарушению конституционных прав граждан на получение трудовых пенсий в полном объеме. "Теневая" заработная плата не обеспечивает социальной защищенности наёмных работников. В основном это касается деятельности коммерческих организаций, предприятий и индивидуальных предпринимателей.

Экономисты отмечают такую характеристику для современности: нарушение условий труда, как невыплата заработной платы, незащищённость долгов по заработной плате в случае банкротства и ликвидации предприятий, падение цены труда (порой даже ниже воспроизводственного минимума), снижение реальной заработной платы, необходимость сверхдифференциации заработной платы по отраслям, сферам производства и секторам экономики, расширение масштабов теневой заработной платы. В результате заработная плата по многим утрачивает присущие ей функции.

Хотелось бы отметить, что на сегодняшний день легализация "теневой" заработной платы является приоритетным планом работы надзорных и контрольных органов по всей стране.

Так, по результатам надзорных мероприятий за последние 2 квартала 2013 г. Госрудинспекцией в Республике Саха (Якутия) установлено, что в нарушение требований ст. 133.1 Трудового кодекса Российской Федерации, республиканского (репо-

нального) соглашения о минимальном размере заработной платы в Республике Саха (Якутия) между Правительством Республики Саха (Якутия), Федерацией Профсоюзов Республики Саха (Якутия) и Республиканским объединением работодателей) работодателями размер заработной платы ниже минимального размера оплаты труда и процентного минимума, установленного по республике, выявлены в 28 хозяйствующих субъектах. По принятым мерам инспекторского реагирования перерасчет заработной платы до минимального размера оплаты труда произведён 324 работникам в общей сумме 1068,64 тыс.руб.

Кроме того, достаточно распространено явление, когда работодатели используют труд наёмных работников без оформления трудовых договоров. Работники, соглашаясь на такие условия, бесправны, социально не защищены и в перспективе могут рассчитывать только на минимальные пенсии. Также работники лишены социальных гарантий, предусмотренных трудовым законодательством, им не выплачиваются пособия по листам нетрудоспособности, не предоставляются ежегодные оплачиваемые отпуска и др. В действительности такая практика незаконна. Следовательно, трудоспособный человек, из заработной платы которого не платятся налоги, не имеет права на бесплатное образование, медицинское обслуживание.

Полагаю, какие бы меры ни принимали правоохранительные органы по вопросу легализации "теневой" заработной платы, органы государственного контроля, проблема выплаты заработной платы неофициальным путем может быть решена только при активном участии граждан в деле защиты своих социальных прав, и начинать бороться за свои права нужно сегодня.

Что касается трудовых споров о выплате "серой" зарплаты, то суды общей юрисдикции чаще принимают сторону работодателя, поскольку работник не может представить достаточных доказательств, подтверждающих размер фактически выплачиваемой заработной платы. В некоторых случаях у работников сохраняются электронные письма от работодателя с указанием реальной зарплаты, однако суды та-

кие письма во внимание не принимают (Кассационное определение Санкт-Петербургского городского суда от 23.01.2012 N 33-574/12). Показания свидетелей суда общей юрисдикции оценивают по своему внутреннему убеждению, обычно также не в пользу работника. Например, Новокузнецкий областной суд в Кассационном определении от 17.01.2012 по делу N 33-1353/2012 указал следующее: "Показаниями свидетеля Г. относительно размера должностного оклада истца суд дал обоснованную оценку в соответствии с положениями ст. 67 ГПК РФ. Результаты оценки судом отражены в решении, оснований для признания их неправыми не усматривается, в силу чего доводы жалоб, основанные на данных обстоятельствах, нельзя признать состоятельными и являющимися основанием к отмене решения суда."

Кроме того, свидетельские показания об установлении истцу оклада являются недопустимым доказательством, поскольку согласно ст. 57 ТК РФ условия оплаты труда устанавливаются соглашением сторон и в обязательном порядке включаются в содержание трудового договора. На основании ст. 72 ТК РФ изменение условий трудового договора, в том числе оклада, допускается также по соглашению сторон, которое оформляется в письменной форме.

Поскольку по многим спорным вопросам законодательство РФ не содержит разъяснений, очень часто суды при схожих обстоятельствах дела выносят диаметрально противоположные решения. Тем не менее анализ судебной практики показывает, что организация может легко отстоять свои права в спорах о "серой" зарплате. Готовиться к потенциальным конфликтам рекомендуется до их возникновения и помнить, что до заключения письменного трудового договора гражданину необходимо обратиться внимание на условия оплаты труда, в частности на конкретные размеры составных частей заработной платы и не соглашаться на условия оплаты труда с "серой" заработной платой.

Марфа ПОТАПОВА,
главный государственный
инспектор труда по правовым
вопросам

Биланс билим берүүсүз калың катмардын өңү

Чурапчы нэһилиэгэ

Кулун тутар 20 күнэ, 2014 сыл, № 39-40 (10857-10858)

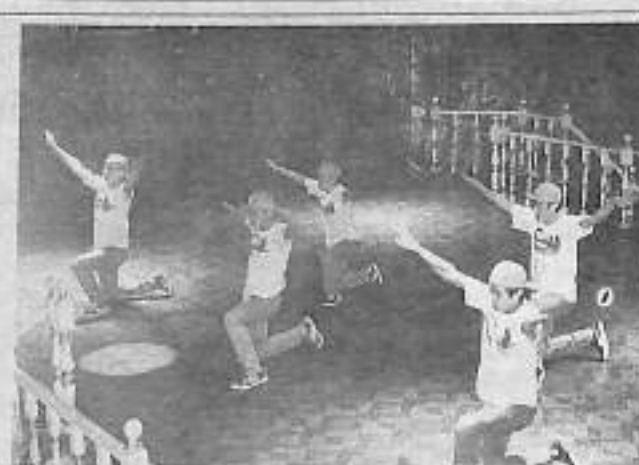
"Чурапчы нэһилиэгэ" муниципальной тэриллигэ анаммыт «Сага олох» хаһыат сыһыарыта

Чурапчыбыт нэһилиэгэр "Айыллаан" СК иһинэ "Дьаһарытсый" оҥорукку народнай ансамблыла быйыл үлэлээбитэ 34 сыла буолла.

Бу сыллар тухары ансамбыл талланнаах салайааччыларга оҥорукку уһуйан кэлбитэр. Билигин "Дьаһарытсый" ансамблы Саха Республикатын култууратын туйгуна В.А. Собакин салайар. Ансамблыга алын сүһүөх кылааһыттан ыччаттарга тийэ үнүкүүлүлөр.

Кэлэр сыл республикатааҕы Олонхо ыһыарын чэрчитинэн быйылгы сылга былааннара элбэх сага үнүкүүнү туруоруу, таас төлөрүлгө, күрэхтэргэ кыттыы уода.

Ол курдук, быйыл сага аһыттыгы үнүкүү хайыскага аһыллан, эдэр ыччат биригэ түмсэн, "Брейк-данс"

ҮНКҮҮЛҮӨН БАҒАЛААХТАРЫ ҮНҮҮРАБЫТ

үнүкүүтэ дьарыктаналлар. Ол дьарыктанан, үрдүк ситиһилиинилэр. Дьаһарытсый куоракка ытыллыбыт "Hip-hop international - Russia 2014" бүтүн республикатааҕы Россия кубогар Саха сирин сүүмэрдир түһүмүр "Style Motion" дьин 18 саастарыттан үөһө категорияга 3 биригэстээх мээстэни бийли ыччаттарбыт В.Собакин, Г.Александров, Е.Яковлев, А.Белая, Г.Винокуров ыһылар.

Эдэр ыччаттарбытын мантайгы улахан ситиһилиини илтигик-истигик эрдэлэбит! Баҕарабыт иннигин сага чыпчааллары дабайаргытыгар, дылу, доруубуһунай!

Убаастабыллаах төрөпүттэр, оҕолор!

"Дьаһарытсый" оҥорукку народнай ансамблыла Чурапчыбыт нэһилиэгин үнүкүүлүөн баҕалаах оҕолорун "Айылгы" КуордСК күн ахсын 16 ч.00 м куруһуокка ыһылар.

Билэр төл: 8-984-113-24-45, 8-968-157-18-33 - Владимир Александрович.

«САХА АЙЫЛГЫТА» КОНФЕРЕНЦИЯ

Олунньу 18 күнүгэр Арал дыттар тыл ыһыгар дьаратан, «Саха айылгыта» дьин научнай-практической конференция буолан ааста. Бу конференция сыалынан-соругуан ыал туһунан өйдөбүлү дьинэти, аһалын ырытыһы, ыал түмсүүлээх буолуутун олуту ууруу буолар. Бары ыһыктылар, сүүтүрүөр ыһыктылар Б.Ф. Неустроев-Мандар Уус байытынэн кытты-быта барыбытын аһыһарда. Кипини кытта республикабыт үрдүкү үөрөх кыһатыттан ХИФУ туризмга уонна өгөрө кафедратын доцена, бигр дойдунуахыт К.Д. Дьячковский, бу кафедра сэйиэсэ А.А. Борисова, ХИФУ тутууга уонна архитектура кафедратын доцена Г.Н. Ро-

дионов, национальнай оскуола дьарытсый институтун старшай научнай үлэһитэ Д.Г. Ефремова, Нам уллуһууттан А.М. Кириллина "Ыал эйгэ" бырайыагынан кыттыһылар.

Кэлбит ыалдыттар Чурапчы нэһилиэгин дьин кэргэттэрин быыстапкатын сөһтөрө көрдүлөр. Ол кэһэ конференцияны "Улыба" уһуйаан үлэһиттөрө, илтигик-истигик сахалыы ырытанан-тойугуан аһылар, чэйинэн күндүлэти-лэр. Сэйиэсэ И.С. Иванова кэри-и тылы эһтэ, сэйиэсэ үлэһит баҕарда. Салгы улуустаагы дьин кэргэн уонна оҥор-аймах сэйиэ-лиһа Т.П. Бушкова, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын сэйиэ-лиһа М.П. Матвеева "2013 сыл

түмүтүнэн дьин кэргэн статистическай дааннайдар", "Улыба" уһуйаан мейиһа А.И. Белая "Өбүгэ ыһыахтары бийлигити олоххо сыһыаран көрүү", социальнай педагог П.И. Попова "Ыал аһала" бырайыагынан кыттыһылар. Б.Ф. Неустроев тэмэ ыһы-тохтоон, байытын көрүүтүн эһтэ.

Күн иһэс аһарыттар төгүрүк оһуол ыһытыһына. Саһа аһа-таһытыттар ТОС-тартан уонна бигрдытсый дьон кэһтөөхтүк кы-тыһылар. Түмүккэ 3 пууннаах уураах ыһытыһына. Уопсайа 52 киһи юлтан, саһа аһаһанан, эһ-бэри билэн-көрөн тарҕастылар.

М.П. МАТВЕЕВА,
Чурапчы нэһилиэгин
дьаһалтатын сэйиэлиһа

РАСПОРЯЖЕНИЕ

от 17 марта 2014г. №19

О проведении санитарного двухмесячника в с. Чурапча

В исполнение закона Российской Федерации №52 от 30.03.1999 г. "О санитарно - эпидемиологическом благополучии", в целях улучшения санитарно - экологического состояния села, охраны водоемов от загрязнения и предупреждения возникновения инфекционных заболеваний среди населения, распорядился:

1. Создать комиссию в составе:

- Саргыдаев С.А. - глава МО "Чурапчинский наслег", председатель;
- Егоров А.П. - 1-й заместитель главы администрации МО "Чурапчинский наслег", заместитель председателя;
- Гавриленко А.М. - заместитель начальника ТО управления Роспотребнадзора по РС(Я) в Таттинском улусе, член (по согласованию);
- Архипова Л.Н. - старший государственный ветеринарный инспектор по Чурапчинскому району, член;
- Догордунов М.П. - начальник Чурапчинской инспекции охраны природы, член (по согласованию);
- Сивцев В.Д. - генеральный директор ООО "Хатан", председатель комиссии по развитию с. Чурапча наслежного Совета депутатов, член;
- Тимкофеева Л.А. - специалист по работе с населением администрации МО "Чурапчинский наслег", член;
- Монастырев Л.П. - председатель ассоциации ТСК, член;
- Петрова Т.А. - председатель ТОС "Северный", член;
- Рожков А.Д. - председатель ТОС "Спортивный", член;
- Сивцева А.И. - председатель ТОС "Марычканский", член;
- Матвеев И.К. - председатель ТОС "Когалынский", член;
- Архипов И.Н. - председатель ТОС "Чаранский", член;
- Старостин П.И. - председатель ТОС "Центральный", член.

2. Объявить на территории МО "Чурапчинский наслег" санитарный двухмесячник с 17 марта по 17 мая 2014 года под девизом "Ырааһынан сыһыаһы, таһталлаах Чурапчы".

3. Комиссии составить и представить на утверждение план мероприятий и план выездных проверок членов комиссий до 24 марта 2014 года.

4. Опубликовать настоящее распоряжение в улусной газете "Сага олох".

5. Контроль исполнения данного распоряжения осуществлять за собой.

С.А. САРГЫДАЕВ,
глава Чурапчинского наслега.

"ДОРООБО, САНДАЛ СААС!"

**кыһыны атаары
бырааһынньыгар ынырабыт!**

Буолар сирэ, күнэ-дьыла: Чурапчы нэһилиэгэ,
Ырыа тумус, кулун тутар 29 күнэ, 14ч00м;

ПРОГРАММАТА:

14ч00м. – "Дорообо, Сандал саас" кыһыны атаары бырааһынньыгы үөрүүлээхтик аһыт;

14ч30м. – "Биатлон" Чурапчы нэһилиэгин тэрилтэлэрин икки ардыларыгар ыгтыллар күрэх;

14ч30м. – Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын икки ардыларыгар ыгтыллар "Мин түөлбөбөр саас кэлэ!" частушка уонна ас-үөл күрэх;

15ч20м. – "Шорт-трек" оҕолорго уонна ыгчаттарга хангынан күрэх;

16ч00м. – Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын икки ардыларыгар "Канат тардыһыта";

16ч30м. – "Дог-шоу" Чурапчы саамай бастыҥ ыгтарын күрэх;

Кэсир, бириистээх оонньуулар;

17ч30м. – күрэх кыттааччыларын наҕараадалааһын.

23ч00м. – "Айыллаан" СК "СаасParty-2014" уоттаах-күөстээх ДИСКОТЕКА.

Эһигини күүтэр:

Шашлык, аты-тутуу дьаарбанката, Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын уонна тэрилтэлэрин икки ардыларыгар күрэхтэһиллэр, талба талааннаах дьоммут кэсирэ, шоу-куонкурустар, оҕолорго анаан бириистээх оонньуулар!!!

*Кэлин, сылдыһын, сынньанын,
биһигини кытары сааһы биһирэ көрсүн!*

"Дорообо, сандал саас!"

кыһыны атаары бырааһынньык чэрчитинэн ыгтыллар
Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын икки ардыларыгар комплекснай
зачекка киирэр "Мин түөлбөбөр саас кэлэ!" күрэх балаһыанньата

Частушка күрэдин балаһыанньата

Буолар сирэ, күнэ-дьыла: Чурапчы нэһилиэгэ, Ырыа тумус, кулун тутар 29 күнэ, 14ч30м;

Тэрийэччилэр: "Чурапчы нэһилиэгэ" МТ, "Айыллаан" СК;

Кыттааччылар: Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын олохтоохторо;

Уопсай балаһыанньата:

– Частушка күрэхтэр сааһыттан тутулуга суох, 6 кийиттэн кырата суох "Частушка" ансаамбыла кыттар;

– Ансаамбыл аатын бэйэбит толкуйдуут;

– Сценага кэтэр көстүүмнээх, танастаах - саптаах буоларыт ирдэниллэр;

– Частушкага туттар "атрибууттары" (баян, ыуоска, барабаан, дудочка уода) ТОС бэйэтэ илдьэ кэлэр;

– Частушка тизмэтэ – "Саас";

– Частушканы толоруу 3 мүн. кырата суох;

Дьүүлүүр сүбө 5 баалынан сыаналыыр:

– Күрэххэ ТОС-тан төһө кийи кыгтыбытын (маассаба);

– Сценага кэтэр таҕаһы-сабы;

– Частушка ис хобоонун, саас тизмэтэ төһө арыллыбытын;

– Частушка төһө "юмордаарын";

Наҕараадалааһын: 1-кы, 2-с, 3-с миэстэлэргэ, кыайылыахтарга грамота, туоһу сурук.

Ас-үөл күрэдин балаһыанньата

Буолар сирэ, күнэ-дьыла: Чурапчы нэһилиэгэ, Ырыа тумус, кулун тутар 29 күнэ, 14ч 30м

Тэрийэччилэр: "Чурапчы нэһилиэгэ" МТ, "Айыллаан" СК

Кыттааччылар: Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын олохтоохторо.

Уопсай балаһыанньата:

– ТОС биһир "Мин түөлбөбөр саас кэлэ!" бүлүүдэ-композицияны ажалар;

– Бүлүүдэ-композицияны ТОС салайааччылары (солбуйааччылары) көмүскүүлэр;

– Хайдах астаммытын, туохтан оҕоһуллубутун сиһилии кэпсэтиллэр;

Дьүүлүүр сүбө 5 баалынан сыаналыыр:

– Астаммыт ас оригинальнайын;

– "Мин түөлбөбөр саас кэлэ!" тизмэти төһө арыллытын.

Наҕараадалааһын: 1-кы, 2-с, 3-с миэстэлэргэ, кыайылыахтарга грамота, туоһу сурук.

Сайаапканы "Айыллаан" СК уус-уран салайааччытыгар 8-968-151-84-66

Ольга Александровнага түһэрэбит.

"Дорообо, сандал саас!"

кыһыны атаары бырааһынньык чэрчитинэн ыгтыллар
Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын икки ардыларыгар
комплекснай зачекка киирэр

"Dog show" күрэх балаһыанньата

Буолар сирэ, күнэ-дьыла: Чурапчы нэһилиэгэ, Ырыа тумус, кулун тутар 29 күнэ

Тэрийэччилэр: "Чурапчы нэһилиэгэ" МТ, "Айыллаан" СК

Кыттааччылар: Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын олохтоохторо.

Ирдэниллэр:

– Күрэххэ хаһаайынаах ыт кыттар;

– Ыт туоһу докумуона;

– Ыт хаһаайына 14 сааһыттан үөһэ саастаах буолар;

– Күрэххэ кыттар ыт намордниктаах, сыаптаах (паводок) буолар;

– ТОС-тан иккиттэн кырата суох хаһаайынаах ыттар кыгтыллар;

Уопсай балаһыанньата:

1 түһүмэх – "Ыт – кийи доторо". Хаһаайын ыты хантан ылбытын, туох боруудалааһын, ким диин ааттаарын сиһилии уустаан-ураннаан кэпсир;

2 түһүмэх – "Көрдөөх эстафета". Ыт хаһаайынын хамаандатын истэн, мөһөйдэри туоруур;

3 түһүмэх – "Айылга талааннаах оҕо". Ыт тугу сатыһа барыта киирер (дрессировка сыаналанар);

4 түһүмэх – "Модный приговор". Ыт көстүүм кэтэн, кизэргэнэн хаһаайынын кытары муода көрдөрөр.

Дьүүлүүр сүбө 5 баалынан сыаналыыр.

Күрэх кыайылыахтарыгар грамота, биһирэ туттарылар.

Сайаапканы "Айыллаан" СК уус-уран салайааччытыгар 8-968-151-84-66

Ольга Александровнага түһэрэбит.

